

Лариса Козіброда
кандидат фізичного виховання, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів

СОЦІАЛІЗАЦІЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Автор піднімає питання щодо інтеграції та соціалізації осіб з особливими освітніми потребами в межах загальної шкільної освіти, яка сьогодні визнається міжнародною спільнотою як найбільш дієвий механізм їхньої підготовки й адаптації до вимог і норм суспільного життя. Входження дитини з особливими освітніми потребами в середовище закладу загальної середньої освіти – найкращий спосіб для її повноцінної соціалізації, набуття досвіду інтерації з соціальним оточенням, що популяризується та пропагується деклараціями, концепціями, стратегіями, планами, програмами, рекомендаціями й іншими документами міжнародних організацій та інституційних структур у галузі освіти. З огляду на це, у багатьох країнах світу ведуться активні пошуки оптимальних й ефективних шляхів реалізації цього підходу в межах національних систем освіти. Ключем до успіху на шляху інтеграції осіб з особливими освітніми потребами в єдиний освітній простір є передовсім тісна взаємодія громадськості, сім'ї і школи. Залучення громадськості до розв'язання проблеми навчання й виховання дітей з особливими потребами виступає своєрідним показником здорового суспільства та її важливості для урядів зарубіжних країн.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, загальноосвітня школа, соціалізація, зарубіжний досвід.

Світова практика показує, що ініціативи включення дітей з особливими потребами в освітній процес закладів загальної середньої освіти нерідко є результатом зусиль громадських об'єднань, що захищають права та інтереси людей з обмеженими можливостями і вадами розвитку, професійних спільнот, що надають послуги у галузі реабілітації й освіти неповносправних осіб, приватних закладів

освіти, що функціонують в експериментальному чи проєктному режимах тощо.

Зарубіжні громадські структури все частіше переймають функцію просвіти й інформування широких верств населення, сімей з дітьми з особливим потребами, шкільних спільнот щодо можливостей та перспектив навчання цієї категорії учнів у межах загальноосвітніх закладів, проведення громадських кампаній, спрямованих на формування позитивного, толерантного ставлення суспільства до дітей з обмеженими можливостями, порушеннями здоров'я, вадами розвитку тощо, сприяють залученню додаткових ресурсів (волонтерських, матеріальних, організаційних) для забезпечення навчання й виховання дітей цієї категорії в межах традиційного шкільного освітнього середовища [1]. Запорукою успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в середовище загальноосвітньої школи у зарубіжних країнах проголошується тісна взаємодія громадських організацій та освітніх інститутів із їхнім родинним оточенням.

Новизна і цінність зарубіжного досвіду соціалізації учнів з особливими освітніми потребами в загальноосвітній школі спонукає нас звернути увагу на напрацювання і здобутки у цій сфері насамперед тих країн, в яких відповідна практика існує досить тривалий час. Уваги заслуговує досвід Великої Британії у цій сфері, де соціалізація учнів з особливими освітніми потребами не передбачає створення окремих спеціальних інституцій. Дана категорія дітей навчається у закладах загальної освіти разом з учнями, які таких потреб не мають.

Саме поняття "особливі освітні потреби" відноситься до трьох груп дітей:

- діти у яких наявний дефіцит розвитку (неповносправність);
- особливо обдаровані діти;
- педагогічно занедбані діти

В англійській системі освіти дітей з особливими освітніми потребами, окреслюються різні види неповносправностей у розвитку і методи соціальної допомоги. При фізичному розвитку дефіцит може стосуватися: рухової справності, слуху, зору, мануальних дій (Турчик, Шиян 2004, Турчик, Шиян, Пітин, & Козіброда, 2010). В емоційному розвитку підкреслюється схильність до стресів або емоційних, нервових та фізичних розладів. Інші ознаки дефіциту розвитку

стосуються комунікаційних, адаптаційних навичок, необхідних для навчання.

Забезпечення особливих освітніх потреб у Великій Британії регулюється Спеціальними методичними програми (Special Education Needs Procedures. National Curriculum – CLEA).

Найбільш поширеними елементами програми є:

- розмова з батьками дитини, щодо її ситуації;
- визначення обсягів її потреб;
- вироблення стратегій задоволення потреб дитини;
- встановлення критеріїв ефективності;
- окреслення термінів впровадження зазначених стратегій;
- фіксація поступу у розвитку дитини;
- оцінка всього процесу.

Зазначені кроки окреслюють відповідальність школи у задоволенні особливих освітніх потреб учнів. До них відносяться:

- залучення батьків як партнерів інтеграційного процесу;
- створення необхідного середовища адаптованого для фізичних потреб учнів з особливими освітніми потребами (пандуси, шкільні меблі та інше приладдя);
- координація пропонованої допомоги і засобів реалізації зазначених стратегій;
- прийняття рішень до залучення у реалізацію програми інших фахівців (лікарів, реабілітологів, спеціальних педагогів).

Реалізація програми включає три етапи. Перший етап відбувається безпосередньо у класі де є учні з особливими освітніми потребами адже саме тут буде проходити пристосування учнів до програми навчання.

Другий етап полягає на співпраці вчителя з координатором програми навчання, а також вчителем який спеціалізується на задоволенні особливих освітніх потреб та іншими педагогічними фахівцями [2].

Третій етап це додатковий підбір фахівців, необхідних для неповносправних учнів.

Важливу роль в ефективності навчальних програм для дітей з особливими освітніми потребами відіграють асистенти. Зазвичай до ролі асистентів готує школа. Вона працевлаштовує їх, якщо у ній навчаються учні з особливими освітніми потребами. Досить часто цю

посаду обіймають батьки дітей з особливими освітніми потребами (не працюючі мами).

Під керівництвом асистентів неповносправні учні вчать за спеціальними програмами, розробленими фахівцями методичних центрів. Навчання відбувається у тому самому класі і в той самий час, коли вчать учні без особливих освітніх потреб. Як правило навчання відбувається у двох формах:

- 1) всі учні реалізують одну й ту саму програму навчання;
- 2) учні, які мають особливі освітні потреби реалізують змодифіковану або іншу програму навчання, решта йде за програмою обов'язковою для цього класу.

Після кожного уроку асистенти облікують всі види діяльності, завдання, реалізовані учнями з особливими освітніми потребами, фіксують прогрес (або його відсутність) а також пропозиції, щодо наступного заняття [4].

В англійських школах приділяється особлива увага для розвитку кожного учня. Старші учні можуть опікуватися молодшими. Під час перерви на обід вони можуть прийти до молодших і разом з ними відправитись у їдальню. Очевидно, що педагоги розвивають, це почуття єдиної шкільної спільноти, де культивується ідея солідарності і співпраці. У холі школи де навчаються учні з особливими освітніми потребами, поруч з кодексом школи можуть бути декалоги з текстами такого змісту – «Спробуємо зробити у міру своїх потреб і можливостей», «Будьмо щасливими разом», «Будьмо ввічливими і дружніми» і т.д.[3, с.32].

Школа може мати у своєму штаті посаду шкільного педагога, який відповідає за співпрацю з батьками. На підставі моніторингу якості виховної діяльності родинних середовищ педагог може запропонувати шкільній раді створити перед початком шкільного навчання підготовчий клас для педагогічно занедбаних дітей щоб компенсувати те, чого вони не змогли отримати у родинному середовищі. Йдеться про те, щоб навчити дітей давати собі ради у соціумі самостійно: як прибирати за собою, як користуватись туалетом, як користуватись книгами, як брати участь в різних забавах, іграх, спортивних змаганнях. Цей етап є підготовкою до навчання у загальноосвітній школі. Крім цього діти з малозабезпечених родин отримують ще й соціальну допомогу. Якщо вчитель, який працював з учнями з особливими освітніми потребами був один, то зараз він має

можливість працювати з різними фахівцями. Ця співпраця може відбуватися у форматі коли кілька осіб працює разом, щоб досягнути спільної мети. У Великій Британії існує кілька видів такого партнерства, зокрема між соціальними педагогами та іншими спеціалістами, які допомагають учням з особливими освітніми потребами навчатися у закладі загальної освіти.

До них відносяться вчитель-консультант та вчитель кабінету (центру) допомоги.

Вчитель, який реалізує у класі освітню програму через навчання для учнів з особливими освітніми потребами та тих, які їх не мають повинен володіти багатьма компетенціями, які притаманні всім фахівцям, які працюють у масових школах. Разом з тим їхні знання можуть мати загальний або вузький характер.

Тому більшість шкіл має у своєму штаті і вчителя-консультанта (*curriculum specialist, master, itinerant teachers*) з окремих напрямків: розвиток мовлення, арифметика, читання, письмо, моторичний розвиток, поведінка, тощо.

Зазвичай такими консультантам стають фахівці високої кваліфікації, з досвідом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами й знаннями вищими ніж цього вимагає вчительський сертифікат. Вони працюють з фахівцями інших галузей: лікарями, реабілітологами, дитячими психологами, соціологами тощо. Ці фахівці розглядають проблеми розвитку учнів з особливими освітніми потребами з точки зору їх майбутньої перспективи. Кабінет допомоги для учнів з особливими освітніми потребами не відноситься до школи але може знаходитися на її території або неподалік [5].

Незважаючи на те, що неповносправні учні вчать разом з повносправними ровесниками, вони можуть відвідувати кабінет допомоги з метою доопрацювання програми навчання. Такий кабінет функціонує під керівництвом спеціального вчителя, який проводить з учнем індивідуальне навчання. Метою такого навчання є вирівнювання освітніх шансів учня. Такий спосіб співпраці головного вчителя з вчителем кабінету допомоги дозволяє першому реалізовувати основну шкільну програму у повній мірі.

Таким чим чином нами розглянуто особливості соціалізації учнів з особливими освітніми потребами у закладах загальної освіти Великобританії. Встановлено, що зміст та завдання соціалізації даної категорії дітей спрямовані на формування і розвиток у них соціальних

цінностей, умінь і навичок комунікації, самообслуговування, вибору адекватних ситуацій і моделей поведінки, здійснення професійної орієнтації тощо.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні закордонних систем освіти учнів з особливими освітніми потребами як одного з основних чинників соціалізації даної категорії дітей.

Список використаних джерел

1. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: навч.- метод. посіб. в 2-х кн. Київ : Міленіум, 2005. 286 с.
2. Турчик, І., Шиян, О., Пітин, М., & Козіброда, Л. (2010). Концептуальні основи формування здоров'я школярів засобами фізкультурної освіти у Великобританії. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія (XXIII)*, 5; Єрмакова С. С. (ред.). (с. 151–154). Харків, Україна: ХДАДМ.
3. Al-Khamisy, D. (2006). *Edukacja przedszkolna a integracja społeczna*. Warszawa, Polska: Wydawn. Akademickie "Żak".
4. Roberts R. Danechi S. Loft P. (2020) Special Educational Needs: support in England. *Briefing paper №.07020*. p. 28
5. Department for Education, Special educational needs and disability code of practice: 0 to 25 years, January 2015, p.15-16
6. Department for Education, Provision for children and young people with special educational needs and disabilities, and for those who need alternative provision: how the financial arrangements work: Call for Evidence, May 2019

Єлизавета Мальчева

студентка 4 курсу, 411СР групи

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Автор актуалізує питання щодо соціального розвитку дітей з особливими освітніми потребами засобами арт-терапії. Зокрема, розкрито суть понять «діти з особливими освітніми потребами», «арт-терапія». Схарактеризовано доцільність застосування арт-терапії у соціально-педагогічному процесі. Доведена необхідність соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами засобами арт-терапії.